

*Т. Є. Мяскова,
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського*

**ПРОВЕНІЄНЦІЇ НА КНИГАХ
З ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ФОНДУ
«ВІЛЕНСЬКА МЕДИКО-ХІРУРГІЧНА АКАДЕМІЯ»
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛОТЕКИ УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ЯК ДЖЕРЕЛО З ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ
НАУКОВОЇ БІБЛОТЕКИ АКАДЕМІЇ**

Об'єктом дослідження стали провенієнції, наявні на книгах з історико-культурного фонду «Віленська медико-хірургічна академія», який зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства НБУВ. Запропоновано систематизацію екслібрисів, суперекслібрисів, печаток, власницьких написів у залежності від різних етапів розвитку академії починаючи від заснування єзуїтського колегіуму.

Ключові слова: Віленська медико-хірургічна академія, провенієнції, власницькі знаки, віленський єзуїтський колегіум.

Провенієнції як власницькі знаки, що свідчать про приналежність примірників до певних книгозбірень, суттєво доповнюють відсутню в інших документах інформацію про історію створення та побутування бібліотек, а також є одним з основних інструментів для здійснення фізичної та бібліографічної реконструкції розпорошених через певні історичні обставини книгозбірень. Тому виявлення та джерелознавче дослідження провенієнцій набувають особливої актуальності для книгознавчої науки. Метою статті є вивчення власницьких знаків, що збереглися на книгах з бібліотеки Віленської медико-хірургічної академії (далі ВМХА) в контексті історії формування книжкового фонду цього навчального закладу. Враховуючи те, що чіткого визначення терміну «провенієнція» навіть у довідково-енциклопедичних виданнях з книгознавства до останнього десятиріччя не було, об'єктом дослідження статті стали тільки власницькі «внутрішні» знаки примірників з історико-культурного фонду «ВМХА»: суперекслібриси, екслібриси, печатки, рукописні написи та ін.

Для того, щоб з'ясувати, які власницькі знаки можуть бути наявними в бібліотеці ВМХА, слід, передусім, ознайомитися з історією

створення та основними джерелами надходження книг до фундаментальної бібліотеки медичної академії. Історія заснування ВМХА тісно пов'язана із заснуванням імператорського Віленського університету, котрий виник на базі створеного в 1570 р. єзуїтського колегіуму. В квітні 1579 р. у Львові король Стефан Баторій надав привілей колегіуму, за яким останній одержав статус академії (вищого навчального закладу – університету). Статус було підтверджено Папою Григорієм XIII в жовтні 1579 р., який дав згоду на створення академії в складі двох факультетів (теологічного і філософського) та зрівняв її в правах з Краківським університетом [1, с. 562–563].

При Віленській академії існувала бібліотека, заснована разом з Віленським єзуїтським колегіумом. Первісний фонд бібліотеки складався з двох основних зібрань:

1) у 1572 р., згідно із заповітом польського короля Сигізмунда Августа, до колегіуму було передано його особисту бібліотеку, більш відому як «бібліотека Ягеллонів» (примірники мали характерну, виготовлену у Вільно опрау: на верхній кришці – двочастинний герб Сигізмунда Августа – польський орел і литовська «Погоня»; на нижній – тиснення «*Sigismundi Augusti Regius Polonia monumentum*»). Ця бібліотека містила близько 2500 томів гуманітарного змісту латинською, чеською, польською і старослов'янською мовами;

2) зібрання католицького діяча, віленського єпископа-суфрала, автора кількох наукових праць з історії античної літератури Юрія Альбінія.

Перетворившись на академічну, бібліотека стала швидко поповнюватися за рахунок дарів від католицьких духовних магнатів Литви та вихованців Віленської академії. Серед дарувальників були, зокрема: один із засновників академії єпископ Валеріан Протасевич, віленський єпископ Євстафій Волович (книги Воловича мали шкіряну опрау коричневого кольору або світлий пергамент, мали суперекслібрис із зображенням герба Воловичів і літерами *EW*), жмудський єпископ Микола Пац, віленський канонік Казимир Войшнарович, віленський декан Микола Дициус, кардинал Юрій Радзивілл, Микола Лещинський. У 1598 р. ксьондз Лука Краснодубський подарував бібліотеці академії зібрання італійських та іспанських книг. Окремо слід відзначити пожертву академічній бібліотеці від Казимира Льва Сапегі книгозбірні його батька, литовського підканцлера Льва Івановича Сапегі (заповіт про передачу цієї книгозбірні, більш відомої як «бібліотека Сапег», було затверджено у 1655 р.), у кількості до 3000 томів [2, с. 54–55].

У 1781 р. ВМХА була перетворена на Головну школу Великого князівства Литовського, у 1797 р., після приєднання Литви до Російської імперії (1795), Головна школа була перейменована на Головну Віленську

школу. Саме в цей час в університеті відкривається медичний факультет [1, с. 562–563]. У XVIII ст. важливими надходженнями до академічної бібліотеки стали такі зібрання, як медичні книги професора фізіології та статистики С. Біссю, книги з хімії та природознавства Ж. Жилібера, колекція дослідника природи Г. Фостера [3, с. 13].

У квітні 1803 р., згідно з указом російського імператора Олександра I, Головна Віленська школа перетворюється на імператорський Віленський університет, який стає основним вищим навчальним закладом з польською мовою викладання в єдиному навчальному окрузі, створеному на території, що ввійшла до Росії після поділу Польщі. Університетська бібліотека була універсальною за складом і комплектувалася у відповідності до навчальної програми. Серед пожертв від приватних осіб історія зберегла прізвища професорів Віленського університету Л. Боянуса та Я. Снядецького [4, с. 108].

У 1832 р. вийшов указ Миколи I про закриття Віленського університету. На базі його медичного факультету 31 (18) серпня 1832 р. було створено імператорську Віленську медико-хірургічну академію (на зразок аналогічної Санкт-Петербурзької медико-хірургічної академії), куди й передали літературу з медичної тематики. На базі колишнього богословського факультету (від 1803 р. – факультету моральних і політичних наук) була сформована Віленська римсько-католицька духовна академія, де сконцентрувалася література з теології. Бібліотеку, кабінети та інше, потрібне для ВМХА, залишили у Вільно [5]. Значна частина бібліотеки Віленського університету надійшла до імператорського Університету св. Володимира. Дублетні видання поповнили бібліотеку Харківського університету. Частина книг було передано до Білоруського навчального округу.

Детальну інформацію про джерела комплектування бібліотеки ВМХА містять каталоги, що зберігаються у фондах Інституту рукопису НБУВ [6].

Згідно з цими каталогами, найбільші надходження до академічної бібліотеки відбулися: 1) у серпні 1834 р. – стародруки XVI–XVIII ст., в кількості 55/67 томів, з монастиря ордену картезіанців у містечку Березі; 2) у 1835 р. – книгозбірня колишнього ректора Віленського університету, польського вченого, члена-кореспондента Санкт-Петербурзької академії наук Я. Снядецького, близько 698/1416 томів книг XVI–XIX ст., латиною, польською, французькою, російською, німецькою, англійською мовами [6]. За змістом це були книги з історії, філософії, класичної філології, теології, мовознавства, природничих наук. Проте основними джерелами надходження до бібліотеки ВМХА були книги з бібліотек навчальних закладів при ліквідованому Віленському університеті, зокрема медичного інституту,

ботанічного саду, ветеринарної школи, зоологічного кабінету, хімічного кабінету, мінералогічного кабінету, фізичного кабінету.

Крім того, новостворена бібліотека навчального закладу постійно поповнювалася за рахунок пожертв від приватних осіб, державних установ та внаслідок поточного комплектування. Серед дарувальників – викладачі ВМХА – професори Е. Ейхвальд, Ф. Абіхт, Ф. Римкевич, І. Яковицький, С. Юндзил – та приватні особи, чия діяльність була тісно пов'язана спочатку з Віленським, а потім з Білоруським навчальними округами. Поодинокі дари зафіксовано від Адама Хрептовича (*Plantae selectae, quarum imagines ad exemplaria naturalia Londini in hortis nutrita / painted by Georgius Dionysius Ehret, described by Christophorus Jacobus Trew 1750–1773*) та польського бібліофіла Адама Йохера (*Statut Wielkiego księstwa litewskiego, naprzod, za najjasniejszego hospodara Zygmunta III w Krakowie w roku 1588 : Drugi raz w Wilnie, w roku 1619 z pokazaniem zgody i różnice statutow koronnych i W.X.L. Trzeci raz, za najjasniejszego Władysława IV w Warszawie, w roku 1648 z przydaniem konstytucyi od roku 1550 do 1647. Czwarty raz, za najjasniejszego Jana Trzeciego w Wilnie w roku 1698. Z przłożeniem pod artykuły konstytucyi seymowych od Seymu roku 1550 aż do Seymu roku 1690. Oboygu narodom służących (textu samego w niczym nie naruszając) Piąty raz za najjasniejszego Augusta Trzeciego, teraz zas za najjasniejszego krola Stanisława Augusta szczęśliwie nam panującego, powtórnie z przydatkiem summaryuszow, praw i konstytucyi od roku 1764 do roku 1786. Predrukowany (Wilno, 1786).*

Також бібліотека ВМХА отримувала пожертви від провідних російських університетів та наукових товариств. Книги для поточного комплектування доставлялися, за посередництва Віленської губернської контори, від таких книготорговців: с.-петербурзького В. Греффе, берлінського А. Гіршвальда, віленського Т. Глюксберга, лейпцизького Л. Фосса та ін.

29 (16) квітня 1840 р. вийшов указ про ліквідацію ВМХА і перевезення її майна до Києва, туди ж була передана й більша частина бібліотеки цього медичного закладу [8, с. 38].

Після надходження до складу бібліотеки Київського університету зібрання ВМХА зберігалось окремим комплексом, а в 1926–1927 рр. разом з університетською бібліотекою перейшло до ВБУ і наразі є частиною фонду відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій (далі ВБЗІК) Інституту книгознавства НБУВ (7953 од. зб.). Слід відзначити, що інкунабули, палеотипи та альдини з бібліотеки ВМХА зберігаються у відповідних штучно сформованих колекціях. Повне бібліографічне описання цих видань з відображенням усіх провенієнцій міститься у відповідних друкованих наукових каталогах [9, 10, 11], тому об'єктом нашого дослідження

вони не стали. Частково провенієнції з бібліотеки Віленського університету представлені в каталозі виставки, присвяченої 100-річчю від дня народження директора бібліотеки Вільнюського державного університету ім. В. Капсукаса, бібліотекознавця, історика культури, професора Льва Владимірова (1912–1999) [12]. Інформацію про окремі провенієнції, знайдені на книгах, що раніше належали ВМХА, надано в статтях української дослідниці з Одеси М. Алексєнко [13].

Дослідженням провенієнцій з історико-культурного фонду «ВМХА» було встановлено, що в примірниках фігурують різні види власницьких знаків, які підтверджують відомі раніше шляхи формування книжкового фонду, а саме: рукописні написи, шрифтові екслібриси-печатки, екслібриси-наліпки, печатки, суперекслібриси, бібліотечні шифри. За часом появи їх можна поділити на дві групи: 1) провенієнції, що залишилися на книгах, переданих до ВМХА з Віленського університету; 2) власницькі знаки, що з'явилися на документах бібліотеки вже під час або після функціонування ВМХА.

Загальним обов'язковим розпізнавальним знаком примірників з книгозбірні Медико-хірургічної академії були і є бібліотечні шифри, які вказують на систематично-порядковий розподіл фонду. Шифр книги наносився на паперову наліпку на корінці документа, а також дублювався рукописним записом всередині книги. Іноді шифр було представлено у вигляді екслібриса-наліпки (Рис. 1). Слід зазначити, що в примірниках з бібліотеки ВМХА виявлено порівняно мало гербових екслібрисів, усі вони за походженням є західноєвропейськими. Через брак фактографічної інформації їх не вдалося атрибутувати. Нечисленними провенієнціями в історико-культурному фонді ВМХА є суперекслібриси. Їх виявлено тільки на книгах, що раніше належали Казимиру Льву Сапезі (Рис. 2).

Найпопулярнішою рукописною провенієнцією, що фіксує приналежність примірника до бібліотеки академії, є власницькі написи в латинізованій термінології, що були широко розповсюджені в XVI–XVIII ст. Деякі з написів зроблені на книгах ще в час існування єзуїтського колегіуму. Їх можна поділити на ті, які належали книгам з фундаментальної бібліотеки академії – «*Colegii Vilmensis Societatu Jesu*», та книгам з невеликих спеціалізованих бібліотек, наприклад, бібліотеки аптеки – «*Apotheca Colegii Societatis Jesu Vilmensis*» (Рис. 4). На книгах з основної фундаментальної бібліотеки після надання колегіумові статусу університету з'явився додатковий напис чорним чорнилом: «*Ex Bibliotheca Magna Academie Vilmensy*» (Велика бібліотека) (Рис. 3). Це означає, що фундаментальна бібліотека академії була організована за прикладом аналогічних університетських бібліотек середньовіччя, де основний фонд був найціннішою частиною, з

обмеженими правилами для користування. Провенієнції, з яких можна дізнатися, що деякі стародруки попередньо належали до книгозбірень інших інституцій, зустрічаються дуже рідко. У деяких виданнях трапляються власницькі знаки бібліотеки Гродненського єзуїтського колегіуму.

Інша велика частина рукописних провенієнцій належала приватним особам, серед яких були визначні діячі Великого князівства Литовського та ті, чия професійна діяльність була пов'язана з медициною: «Collegii Viln. Soc. JESU dono Illmi Dni Casimiri Sapieha Procancell. MDL» (Рис. 5), «Ex Libris Wenceslai Joannis Mareschler Morali Philosophia et medica doctors Vienna, 27, Aprilis 1747», більш прості записи «Dr. Lawgynowiz» (Рис. 6). Зустрічаються також дарчі написи колишніх власників книг. Шрифтові екслібриси-печатки приватних осіб відзначаються на книгах порівняно нечасто й особливостями не виділяються, наприклад «D. Heindsker» «SZULC». Іноді на книгах трапляються автографи колишніх власників поряд зі шрифтовим екслібрисом – «D. Bloch» (Рис. 10). Слід зазначити, що ще рідше трапляються шрифтові екслібриси-наліпки приватних осіб, наприклад «Ex Libris Claudii Pouteau» (Рис. 7).

Найчисленнішим друкованим власницьким знаком є шрифтовий екслібрис (овальна печатка) з написом «BIBLIOTH. ACADEM. VILNENSIS» (Рис. 8) та «Ex BIBLIOTH. ACAD. VILN». Інша печатка, без рамки, з написом «Ex Bibliothec. Universitatis Vilnensis» (Рис. 9), є більш пізнім варіантом власницького книжкового знаку. Ці провенієнції присутні на всіх книгах з історико-культурного фонду «ВМХА» і разом з бібліотечними шифрами є основним підтвердженням приналежності кожного примірника до бібліотеки академії.

Крім печатки фундаментальної бібліотеки існували також шрифтові екслібриси-печатки допоміжних бібліотек навчальних закладів при академії (Рис. 10, 11). Наявність таких печаток в історико-культурному фонді «ВМХА» є наочним підтвердженням надходження підручних бібліотек медичного профілю з ліквідованих установ до бібліотеки ВМХА.

Документи, які надійшли до ВМХА після ліквідації Віленського університету, мають провенієнції у вигляді напису чорним чорнилом «Bereza Cartuziane» (Рис. 12) і є в наявності на книгах з монастиря картезіанців у Березі. Такі записи були цілком у стилі аскетичних традицій картезіанських монастирів, адже основа духовності картезіанців – повний відхід від миру, сувора аскеза, постійна молитва. Історично картезіанці приділяли багато уваги фізичній та інтелектуальній праці, кожен монастир мав чудові бібліотеки. Слід відзначити, що монастир цього чернечого ордену в м. Березі (нині м. Береза, Республіка Білорусь) був єдиним на землях Великого князівства Литовського. Згаданий монастир засновано в 1648 р.

четвертим сином канцлера Льва Сапеги – князем Казимиром Сапегою. Будувався монастир упродовж 40-ка років (з 1648 до 1689 р.) як двійник аналогічного монастиря Святого Бернарда в Альпах. Понад 150 років монастир був фактично «державою в державі», на яку працювали всі мешканці Берези. Монастир виглядав як складна будівельна споруда, де знаходилися костел, келії, трапезна, шпиталь, аптека, бібліотека. Остання була гордістю монастиря і нараховувала 39 рукописів і 2314 друкованих книг [14]. Після поділу Речі Посполитої і входження монастиря до складу Російської імперії картезіанці втратили колишні привілеї, і в 1831 р. монастир у Березі був закритий. Офіційною версією ліквідації стала участь кількох послушників у польському повстанні, – імперському керівництву не потрібен був ідеологічно ворожий заклад на своїх теренах. У липні 1831 р. російська влада видала розпорядження про конфіскацію власності ордену. Монахів розподілили по інших місцях, сама обітниця була реорганізована в парафіяльний костел, де розмістився штаб російського піхотного полку. Книги з бібліотеки картезіанського монастиря було розпорощено.

Ще одним великим находженням до бібліотеки ВМХА був книжковий дар астронома, математика, професора Віленського університету Івана (Яна) Снядецького (1756–1830). Ці книги мають чотири види власницьких знаків ученого. Найбільш поширеним є шрифтовий екслібрис у вигляді овальної печатки з написом «Z DARU ASTR. OBS. IANA SNIADECKIEGO 1830», дуже часто доповнений також рукописними екслібрисами – автографами дарувальника: «Joannis Sniadecki», «John Sniadecki», «Jean Baptiste Sniadecki» (Рис. 13). На багатьох примірниках книг є відразу кілька видів власницьких знаків Я. Снядецького.

Ще один власницький знак знаходимо на книгах з ВМХА – провенієнції іншого дослідника – російського медика, професора Віленського університету Вікентія (Владислава) Герберського (1785–1826). Власницькі знаки науковця діляться на 2 види: шрифтовий екслібрис у вигляді овальної печатки з написом «Z Daru Herberskiesgo Professora» та у вигляді вензельного екслібриса «E. H» (Рис. 14).

Крім того, на книгах зафіксовані провенієнції, які з'явилися вже після ліквідації ВМХА. Це печатки Університету св. Володимира, Київського міського зібрання, бібліотеки Трегубова. Ці власницькі знаки розповідають вже про побутування книг після ліквідації ВМХА.

Представлений нами матеріал демонструє вагому роль провенієнцій у книгознавчих дослідження фондів давніх бібліотек та надає фактографічну інформацію для подальшого дослідження історії книгозбірні ВМХА.

З упродовженням електронних каталогів бібліотек пошук власницьких ознак значно полегшився: на основі шифрів або ключових слів можна

швидко встановити приналежність книг або певної провенієнції до тієї чи іншої книжкової колекції (або власника). Наприклад, у науково-технічній бібліотеці Харківського національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» функціонує електронний каталог рідкісних і цінних видань, куди вносять дані про провенієнції (екслібриси, автографи, печатки та ін.) на стародруках, а також відомості про стан їхнього збереження. Аналогічну роботу здійснює й наукова бібліотека імені М. Максимовича. Слід відзначити, що, відповідно до міжнародного стандарту опису стародруків ISBD(A), для повноцінного опису давніх друкованих книг є обов'язковим позначення такої особливості кожного примірника, як його походження (Provenance) (за зробленими на документах власницькими знаками: автографами, екслібрисами, печатками, штампами та інше) [15], оскільки це дозволяє визначити приналежність документа до історичних колекцій та бібліотек.

Список використаних джерел

1. Микніс Р. Віленський університет // Енцикл. історії України. Т. 1 : А–В. – К. : Наук. думка, 2003. – 688 с.
2. Березкина Н. Ю. Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.) / Н. Ю. Березкина / науч. ред. : М. П. Костюк, А. А. Коваленя. – Минск : Беларус. навука, 2011. – 523 с.
3. Петраускаене З. Библиотека Вильнюсского университет / З. Петраускаине. – Вильнюс : Минтис, 1970. – 45 с.
4. История Вильнюсского университета (1579–1979) / под ред. С. Лазутки. – Вильнюс : Мокслас, 1979. – 372 с.
5. Высочайшие повеления. О предоставлении Университетам Св. Владимира и Харьковскому тех учебных пособий бывшего Виленского Университета, кои остались за наделением учрежденных в Вильне двух Академий // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1834. – № V, май. – С. СXXXI–СXXXII.
6. «Книга для записывания поступающих сочинений в Библиотеку Виленской медико-хирургической академии» : в трех томах. – ИР НБУВ, ф. I, № 6444 (1 том – 1833–1836 pp.), 452 арк.; там само, № 6445 (2 том – 1837–1842 pp.), 451 арк.; там само, № 6446 (3 том – 1833–1842 pp.), 548 арк.
7. О преобразовании Московской и Виленской Медико-хирургической Академий // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1840. – Ч. XXIV. – С. 172–173.
8. Колесник Е. А. Книжные коллекции Центральной научной библиотеки АН УССР / Е. А. Колесник. – К. : Наук. думка, 1988. – 114 с.
9. Каталог інкунабул / укл. Б. Зданевич. – К. : Наук. думка, 1974. – 251 с.
10. Шамрай М. А. Каталог палеотипов из фондов Центральной научной библиотеки имени В. И. Вернадского НАН Украины / сост. М. А. Шамрай, при уч. Б. В. Грановского и И. Б. Торбакова. – К. : Наук. думка, 1995. – 550 с.

11. Шамрай М. А. Альдини в бібліотеках України / М. А. Шамрай. – К. : НБУВ, 2008. – 144 с. : іл.
12. *Vetera reducta. Parodos katalogas*. 2012 11 15 – 2013 06 15. – Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla, 2012. – 240 p.
13. Алексеевко М. В. Видання з бібліотеки Віленської медико-хірургічної академії у книжковому зібранні Рішельєвського лицю / М. В. Алексеевко // Наук. пр. НБУВ : зб. наук. пр. – К., 2011. – Вип. 31. – С. 185–192; Алексеевко М. В. Книги из коллекции Яна Снядецкого в библиотеке Ришельевского лицея : к истории формирования лицейского собрания / М. В. Алексеевко // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Сер. : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – О., 2012. – Т. 16, вип. 1/2 (5/6) за 2011. – С. 177–196.
14. Описание – Березовский монастырь картезианцев (1648–1689) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ekskursii.by/?place=1345_Berezovskij_monastyri_karteziancev.
15. ISBD(A) : International Standard Bibliographic Description for Older Monographic Publications (Antiquarian) // IFLA [Electronic resource]. – Way of access : – <http://archive.ifla.org/VII/s13/pubs/isbda.html>.

References

1. Miknis, R. (2003). *Vilenskyi universytet* [Vilnius University]. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of the history of Ukraine]: Vol. 1. A–V (pp. 562–563). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
2. Berezkina, N. Iu. (2011). *Biblioteki i rasprostranenie nauchnykh znaniy v Belarusi (XVI–XX vv.)* [Libraries and distribution of scientific knowledge in Belarus (15–20th centuries)] (M. P. Kostiuk, A. A. Kovalen, Eds.). Minsk: Belarusskaia navuka. [In Russian].
3. Petrauskene, Z. (1970). *Biblioteka Vilniusskogo universiteta* [Library of Vilnius University]. Vilnius: Mintis. [In Russian].
4. Lazutka, S., Ed. (1979). *Istoriia Vilniusskogo universiteta (1579–1979)* [History of Vilnius University (1579–1979)]. Vilnius: Mokslas. [In Russian].
5. Vysochaishie poveleniia. O predostavlenii Universitetam Sv. Vladimira i Kharkovskomu tekhu uchebnykh posobii byvshego Vilenskogo Universiteta, koi ostalis za nadeleнием uchrezhdennykh v Vilne dvukh Akademii [His Majesty's orders. On the granting of textbooks, not distributed between two Academies established in Vilna, to St. Volodymyr University and Kharkov University from the former Vilna University]. (1834). In *Zhurnal Ministerstva narodnogo prosveshheniia* [Journal of the Ministry of public education], No. 5, pp. CXXXI–CXXXII. [In Russian].
6. *Kniga dlia zapisyvaniia postupaiushchikh sochinenii v Biblioteku Vilenskoii mediko-khirurgicheskoi akademii: v trokh tomakh* [Register of the compositions coming in the Library of Vilna Medical and Surgical Academy: in three volumes]: Vol. 1. 1833–1836. Fond 1, Unit 6444, Vol. 2. 1837–1842. Fond 1, Unit 6445, Vol. 3. 1833–1842. Fond 1, Unit 6446. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
7. O preobrazovanii Moskovskoi i Vilenskoii Mediko-khirurgicheskoi Akademii [On the transformation of Moscow Medical and Surgical Academy and Vilna Medical and

Surgical Academy]. (1840). In *Zhurnal Ministerstva Narodnogo Prosveshcheniia* [Journal of the Ministry of Public Education], Pt. 24, pp. 172–173. [In Russian].

8. Kolesnik, E. A. (1988). *Knizhnye kolekcii Tsentralnoi nauchnoi biblioteki AN USSR* [Book collections of the Central Scientific Library of the Academy of Sciences of Ukrainian SSR]. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].

9. Zdanevych, B. (1974). *Kataloh inkunabul* [Catalog of incunabula]. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].

10. Shamrai, M. A., Granovskii, B. V., Torbakov, I. B. (Comps.). (1995). *Katalog paleotipov iz fondov Tsentralnoi nauchnoi biblioteki imeni V. I. Vernadskogo NAN Ukrainy* [Catalog of paleotypes from the fonds of V. Vernadsky Central Scientific Library of the NAS of Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].

11. Shamrai, M. A. (2008). Aldini v bibliotekah Ukraini [Aldines in Ukrainian libraries]. Kyiv: Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. [In Ukrainian].

12. *Vetera reducta. Parodos katalogas. 2012 11 15 – 2013 06 15.* (2012). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. [In Lithuanian].

13. Aliexsieienko, M. V. (2011). Vydannia z biblioteky Vilenskoï medyko-khirurgichnoï akademii u knyzhkovomu zibranni Rishelievskoho litseiu [Editions from the library of Vilna Medical and Surgical Academy in the book collection of Richelieu Lyceum]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Proceedings of V. Vernadsky National Library of Ukraine], Is. 31, pp. 185–192. [In Ukrainian]; Alekseenko, M. V. (2012). Knigi iz kolekcii Iana Sniadetckogo v biblioteke Rishelievskogo litseia: k istorii formirovaniia litceiskogo sobranniia [Books from the collection of Jan Śniadecki in the library of Richelieu Lyceum: on the history of the lyceum collection formation]. In *Visnyk Odeskoho Natsionalnoho Universytetu. Seria: Bibliotekoznavstvo, bibliohrafoznnavstvo, knyhoznnavstvo* [Herald of Odesa National University. Series: Library Studies, Bibliography Studies, Book Studies], Vol. 16, pp. 176–196. [In Russian].

14. Opisanie – Berezovskii monastyr karteziantcev (1648–1689) [Description – Beza monastery of Carthusians]. Retrieved from http://www.ekskursii.by/?place=1345_Berezovskij_monastyri_karteziancev. [In Russian].

15. ISBD(A): International Standard Bibliographic Description for Older Monographic Publications (Antiquarian). Retrieved from <http://archive.ifla.org/VII/s13/pubs/isbda.html>. [In English].

T. Miaskova

Provenance marks in the books of historical and cultural fond “Vilna Medical and Surgical Academy” of V. Vernadsky National Library of Ukraine as a source for study of formation history of the academy’s scientific library fond.

The article presents the results of research of provenance marks in the books of a historical and cultural fond “Vilna Medical and Surgical Academy”. This fond containing 7953 single physical units now is deposited in the Department of librarian gatherings and historical collections of the Institute of Book Studies of V. Vernadsky National Library of Ukraine. All provenance marks (ex-librises (bookplates), superexlibrises, stamps, autographs, dedicatory inscriptions) in the books of the fond have been ordered according

to the stages of development of the academy, starting from the foundation of Jesuit College. The author accentuates the necessity of including the data about provenance marks into electronic catalogs for significant acceleration of the search and attribution of the books from various collections and gatherings of the libraries in Ukraine and abroad.

Key words: Vilna Medical and Surgical Academy, provenance marks, dedicative inscriptions, Vilna Jesuit College.

Т. Е. Мяскова

Провениенци на книгах из историко-культурного фонда «Виленская медико-хирургическая академия» Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского как источник к изучению истории формирования фонда научной библиотеки академии.

В статье представлены результаты изучения провениенций, которые были выявлены на книгах из историко-культурного фонда «Виленская медико-хирургическая академия». Исследуемый фонд в количестве 7953 ед. хр. сейчас находится в отделе библиотечных собраний и исторических коллекций Института книговедения Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. Все провениенции (экслибрисы, суперэкслибрисы, печати, автографы, дарственные надписи) на книгах из этого фонда были систематизированы в соответствии с этапами развития академии, начиная от основания иезуитского коллегия. Акцентировано внимание на обязательном внесении данных о провениенциях в электронные каталоги, что значительно ускорит поиск и атрибутирование книг из различных коллекций и собраний в библиотеках Украины и ближнего зарубежья.

Ключевые слова: Виленская медико-хирургическая академия, провениенции, дарственные надписи, Виленский иезуитский коллегия.

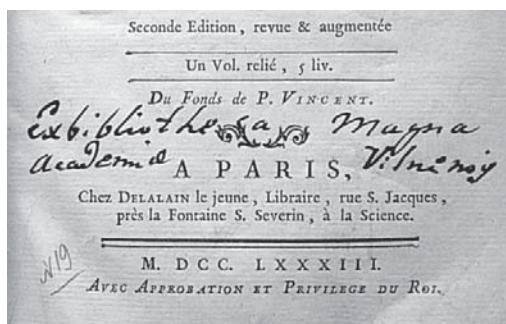
Глюстрації

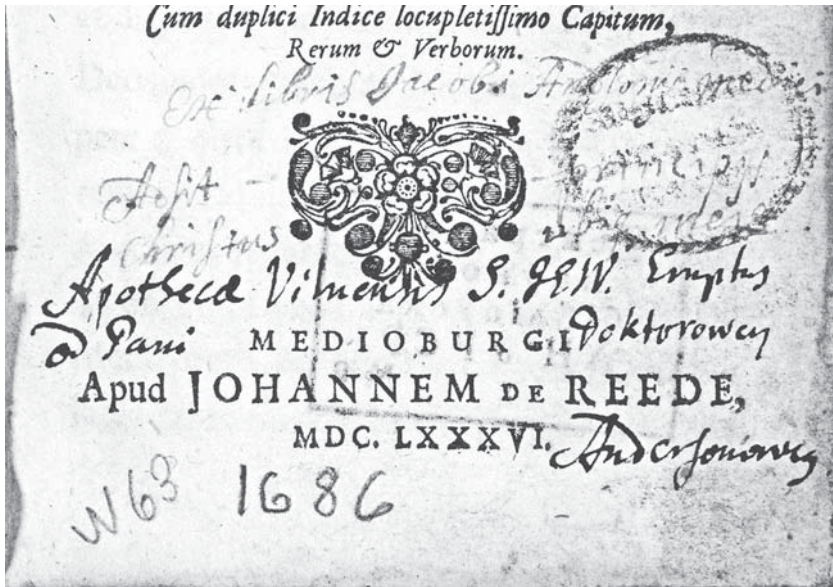
Лл. 1. Екслібрис з шифром книги з бібліотеки ВМХА.

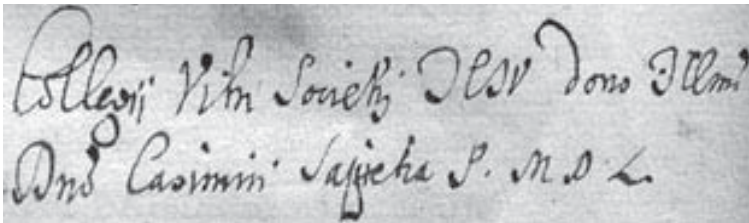
Лл. 2. Книга з бібліотеки Казимира Льва Сапеги з суперекслібрисом, відтисненим на верхній оправі книги.

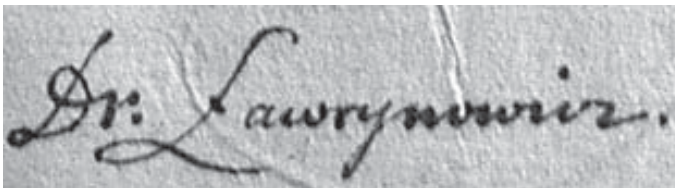
Лл. 3. Рукописний власницький напис на книзі з фундаментальної бібліотеки Віленської академії.

Лл. 4. Дарчий напис на книзі, що раніше належала аптеці при Віленському єзуїтському колегіумі.

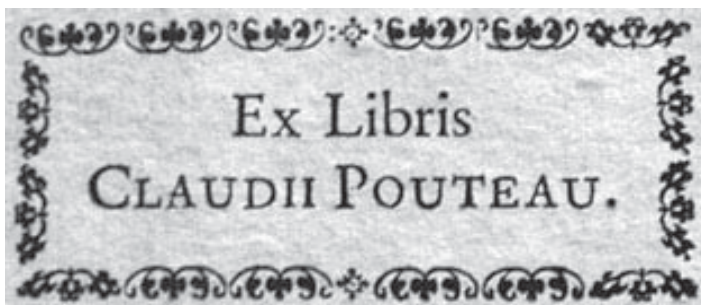

Лл. 5. Власницький дарчий напис Казимира Сапєги на одній з книжок з бібліотеки Віленської медико-хірургічної академії.

Лл. 6. Автограф на книзі з ВМХА.

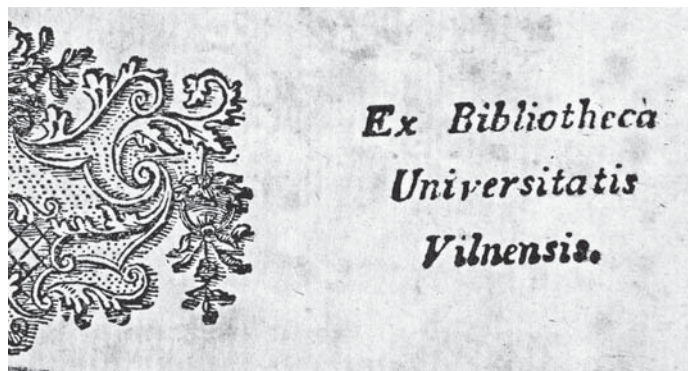

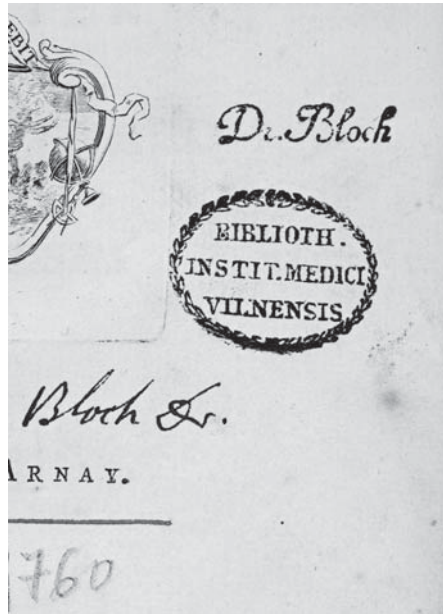
Лл. 7. Приклад шрифтового екслібриса-наліпки з бібліотеки ВМХА.

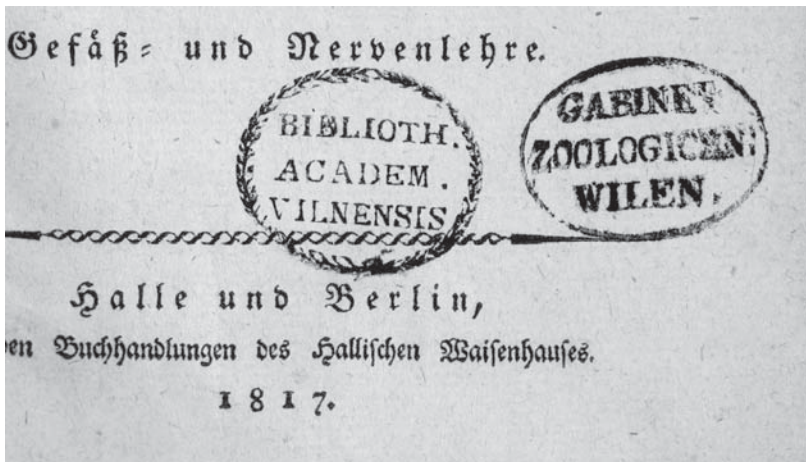
Лл. 8. Шрифтовий екслібрис (овальна печатка) з написом «BIBLIOTH. ACADEM. VILNENSIS» та печатка.

Лл. 9. Шрифтовий екслібрис-печатка без рамки «Ex Bibliotheca Universitatis Vilnensis».

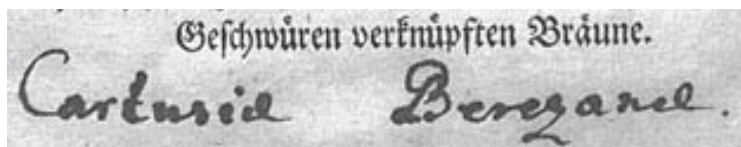

Лл. 10. Провенієнції на книзі з бібліотеки медичного інституту при ліквідованому Віленському університеті. Поряд власницькі знаки доктора Блоха.

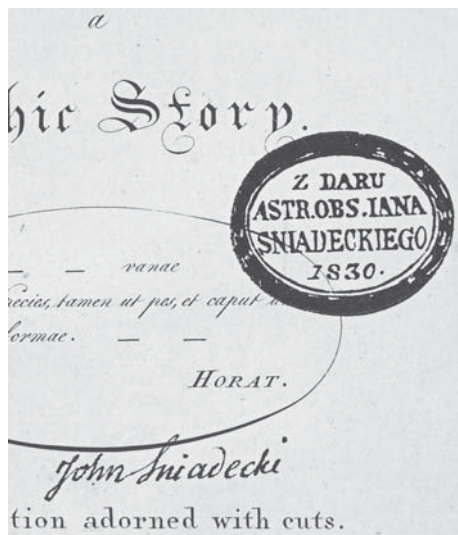

Лл. 11. Шрифтовий екслібрис зоологічного кабінету при ліквідованому Віленському університеті.

Лл. 12. Рукописний напис на книзі, яка належала монастирю картезіанців у м. Березі

Лл. 13. Автограф Я. Снядецького та шрифтовий екслібрис-печатка на книзі з бібліотеки ВМХА.

Лл. 14. Власницькі знаки – шрифтовий вензельний екслібрис професора В. Герберського.